

САМООЦІНКА ЯКОСТІ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ АКАДЕМІЧНОЇ АВТОНОМІЇ УНІВЕРСИТЕТУ

*О.В. Раєвська, доктор екон. наук, професор,
В.І. Дериховська, канд. екон. наук, викладач
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

Автономія університетів – це пріоритетний напрямок реформування, розвитку та модернізації вітчизняної системи вищої освіти, вона виступає дієвим інструментом підвищення якості надання освітніх послуг та наукової діяльності закладів вищої освіти (ЗВО), підґрунтям для їх ефективного функціонування, цілковитого задоволення потреб національної економіки та зростання іміджевої привабливості та конкурентоспроможності вітчизняних ЗВО у міжнародному освітньо-науковому просторі.

Повноцінна університетська автономія вимагає раціонального балансу між свободами, правами та відповідальністю ЗВО щодо вибору власної стратегії організаційного, академічного, фінансового і кадрового розвитку, з одного боку, та високий рівень відповідальності за якість наукових досліджень та освітніх послуг – з іншого. До того ж, відповідальність ЗВО супроводжується зростанням рівня довіри та прозорості перед громадськістю та суспільством. Так одними з найпоширеніших моделей відповідальності автономних університетів нині є модель грантової діяльності та модель самооцінювання закладами вищої освіти власної діяльності [1; 2]. Впровадження та реалізація цих моделей передбачає звітність та прозорість діяльності університету щодо ефективності використання матеріальних, фінансових і кадрових ресурсів, якості надання освітніх чи наукових послуг.

Оскільки необхідною умовою підтримки та розвитку конкурентоспроможності ЗВО є розвиток його наукової діяльності, адже саме наукові дослідження є рушійною силою вищої освіти, інтеграція наукових та освітніх процесів обумовлює швидке впровадження результатів наукових досліджень в освітній процес та практичну діяльність, вважаємо доцільним розгляд самооцінки якості наукової діяльності як ключового елемента академічної автономії.

Академічна автономія не тільки визначає якість освіти, але й передбачає свободу вибору цілей, напрямків та методів наукової досліджень, пріоритетність впровадження інновацій у наукову діяльність ЗВО [3; 4]. Зважаючи на це, актуальним уявляється дослідження процесів, пов'язаних з кількісним та якісним оцінюванням науково-інноваційної діяльності ЗВО.

Самооцінка якості наукової діяльності ЗВО являє собою складноструктурований багаторівневий процес дослідження ефективності її реалізації за допомогою системи науково обґрунтованих інструментів, та результати якого є підґрунтям для удосконалення та розширення наукової активності закладу, забезпечення високого рівня його ефективності та конкурентоспроможності.

Загальною метою проведення самооцінки якості наукової активності ЗВО є формування рейтингу якості науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності в розрізі організаційних рівнів ЗВО та розробка і обґрунтування управлінських рішень щодо її підвищення. Досягнення вказаної мети є можливим за допомогою реалізації в процесі самооцінки певних функцій, серед яких можна виокремити такі:

1) інформаційна – полягає в тому, що результати проведення самооцінки надають суб'єкту (тобто ЗВО) необхідне та достатнє інформаційне забезпечення обґрунтування управлінських рішень щодо досягнення та/або підтримки високого рівня якості науково-інноваційної діяльності закладу;

2) компаративна – завдяки тому, що процес самооцінки реалізується на відповідних рівнях організаційної структури ЗВО, це дозволяє проводити рейтингування якості наукової активності суб'єктів в межах виділеного рівня;

3) регулююча – результати самооцінки впливають на вибір стратегічних та тактичних цілей вищого навчального закладу щодо розвитку та удосконалення наукової діяльності.

Самооцінка виступає інструментом самоаналізу діяльності всіх структурних підрозділів ЗВО, тим самим дозволяє розробити систему заходів щодо усунення виявлених недоліків та стимулювання розвитку пріоритетних напрямків наукової діяльності як для окремої структурної одиниці ЗВО, так і під час формування стратегії розвитку наукової діяльності ЗВО в цілому.

Доцільно зазначити, що самооцінка якості науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності ЗВО носить інтегрований характер, оскільки поєднує у собі всі аспекти наукової активності

вишу – наукову діяльність, міжнародну репутацію, цитованість та комерціалізацію наукових досліджень. Це дозволяє комплексно визначити рівень наукової активності конкретного ЗВО з метою його інноваційного розвитку, підвищення продуктивності та посилення власного науково-дослідницького потенціалу, що, в свою чергу, є передумовою для підвищення іміджевої привабливості університету, посилення його національного та міжнародного статусу.

Самооцінюванню мають підлягати всі організаційні рівні ЗВО, а саме: індивідуальний (самооцінка кожним науково-педагогічним працівником кафедри результатів своєї наукової діяльності); кафедральний (самоаналіз результатів наукової активності професорсько-викладацького складу кожної кафедри) та факультетський (інтегральна оцінка наукових досягнень кафедр факультету та їх НПП). Відповідна ієрархічність дозволить оцінити рівень наукової активності як окремого структурного підрозділу ЗВО, так і ЗВО в цілому.

Впровадження навчальним закладом рейтингової самооцінки якості наукової активності надає можливість формування ним наступних управлінських переваг: використання для оцінювання ефективності наукової діяльності ЗВО обґрунтованого комплексу формалізованих критеріїв; отримання об'єктивних та достовірних результатів, підтверджених фактичними даними щодо наукової активності ЗВО та його працівників; виявлення та аналіз «слабких місць» в науковій діяльності закладу; можливість проведення порівняльного аналізу рівня якості наукової активності серед окремих працівників, підрозділів ЗВО та відносно інших вищих навчальних закладів; можливість реалізації комплексних систематичних якісних змін, спрямованих на удосконалення наукової діяльності ЗВО та підвищення її ефективності.

Самооцінка якості наукової активності ЗВО носить комплексний та розгалужений характер, що обумовлює необхідність упорядкування та деталізації досліджуваного процесу та надає ЗВО конкурентну перевагу на ринку науково-освітніх послуг, а саме суттєве підвищення іміджу та привабливості ЗВО як для абітурієнтів, так і для національних та інтернаціональних партнерів, грантових, господаровірних та інших угод.

Результатом проведення самооцінки якості науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності університету має стати не тільки побудова як індивідуальних рейтингів, так і загального рейтингу наукової активності ЗВО, але й сформована на відповідному організаційному рівні стратегія розвитку наукової діяльності. Це дозволить врахувати та усунути виявлені недоліки, розробити перспективний план розвитку науки на відповідному рівні задля нарощення продуктивності наукової діяльності та підвищення її ефективності. Формування стратегії розвитку наукової діяльності кафедри, факультету та університету в цілому дозволить реалізовувати академічну автономію, виділити пріоритетні напрямки розвитку для кожного організаційного рівня, сформувані планові стратегічні показники, раціонально використовувати наявний науковий потенціал та скоординувати зусилля всіх структурних підрозділів та науково-педагогічний персонал задля нарощення позицій як всередині ЗВО, так і в національному і міжнародному освітніх рейтингах.

Впровадження самооцінки якості науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності ЗВО надасть можливість удосконалити існуючу систему управління науковою активністю вищого навчального закладу та сформувані обґрунтовані стратегічні орієнтири удосконалення його наукової діяльності, виходячи з рейтингової інформації стосовно результативності розвитку її складових. Все це спрямоване на забезпечення принципу системності у рамках компетентісного підходу, підвищення якості освіти та, як наслідок, посилення іміджевої привабливості ЗВО для різних груп споживачів освітньо-наукового продукту на національному та міжнародному ринках.

Перелік посилань:

1. Засєкіна Л. В. Академічна, кадрова, організаційна і фінансова автономія як траєкторія розвитку вітчизняних університетів / Л.В. Засєкіна // Будемо нову Україну. Збірник конференції. - УДУСМО НОВУ УКРАЇНУ • ЗБІРНИК КОНФЕРЕНЦІЇ. – 2015.– С. 41–52. [Електронний ресурс]. Доступно: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4562/Zasyekina_Akademichna_kadrova.pdf. Дата звернення: 29.03.2018.
2. Хартія університетів України: академічні свободи, університетська автономія та освіта : [створена на Міжнар. конф. “Ольвійський форум–2009” у Ялті 11–15 черв. 2009 р.] // Освіта України. – 2009. – 10 лип. – С. 5.
3. Аксьонова І.В. Аналіз світового досвіду формування університетської автономії / І.В. Аксьонова // Економіка розвитку. – 2017. - № 2 (82). – С. 21 – 29.
4. Линовицька О. Академічні свободи та університетська автономія / О. Линовицька // Вища освіта України. – 2011. – № 3. – С. 27–31.